

СТАНОВИЩЕ

От: **доц. д-р Теофана Валентинова Димитрова**

Научна специалност: **Маркетинг**

Пловдивски университет „П. Хилендарски“, катедра „Маркетинг и международни икономически отношения“.

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Маркетинг“, в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Венелина Красиминова Атанасова*

Тема на дисертационния труд: *Потреблението по личните бюджети на гражданите*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури като външен член по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 3994/18.12.2025 г. на Зам.-ректора по научноизследователска дейност на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Докторант Венелина Атанасова е обучавана по докторска програма към катедра „Маркетинг и стратегическо планиране“ при факултет „Управление и администрация“ на УНСС по научна специалност „Маркетинг“, съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 941/27.04.2020 г. Обучението е осъществено в редовна форма в периода 07.04.2020 – 07.04.2023 г.

Атанасова има придобити образователно-квалификационни степени (ОКС) „бакалавър“ и „магистър“ по „Маркетинг“ в УНСС.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният ми за становище дисертационен труд е с общ обем от 212 страници, от които: увод (4 стр.), три глави (161 стр.), заключение и насоки за бъдещи изследвания (6 стр.), използвана литература и информационни източници (18 стр.) и приложения (20 стр.). Съдържанието на основния текст е онагледено с 30 таблици, 7 фигури и 72 графики. Използвани са общо 195 литературни източника.

Темата за потреблението по личните бюджети на гражданите е изключително актуална в контекста на динамичните икономически, социални и технологични промени в началото на XXI век, които пряко влияят върху доходите, разходите и начина на живот на населението. Актуалността ѝ се засилва и от въздействието на глобални кризи, дигитализацията и екологичните предизвикателства, както и от нарастващия научен интерес към устойчивото потребление и жизнения стандарт на различните поколения в българското общество.

Целта и задачите са ясно формулирани.

Изведената основна теза, че *потреблението по личните бюджети на българските граждани в началото на XXI в. предполага ниско качество на живот*, предопределя теоретико-методологичния и практико-приложния характер на дисертационния труд.

В дисертацията са използвани системен и индуктивен подход, сравнителен анализ, индексен и исторически метод. Комбинацията от тези методи позволява на авторката да направи обоснована оценка на потреблението, да разкрие тенденциите и дисбалансите в личните бюджети и да потвърди основната теза за връзката между потреблението и качеството на живот в България.

Считам, че дисертацията е *добре структурирана, актуална и значима в тематично отношение*.

Оценявам положително аргументирания *избор на обект и предмет на изследване* и приемам, че *изследователската цел* е постигната.

Поставените *задачи* са изпълнени.

Докторантът отлично познава актуалното състояние на проблема, а *литературните източници* са коректно използвани.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

От изложението на разработката е видно, че авторката умее да интерпретира, систематизира и анализира наличната литература по избраната проблематика. В този смисъл са дискутирани същността и класификацията на нуждите и потребностите; връзките между нужди, потребности, производство, потребление и маркетинг; спецификата на потреблението по личните бюджети на гражданите; многоаспектният характер на жизнения стандарт (първа глава).

Възприетият методологически подход (втора глава) осигурява постигането на поставените цел и задачи в дисертацията.

Изготвеният анализ на потреблението по личните бюджети на гражданите за периода 2000–2020 г. (върху четири групи стоки – хранителни и нехранителни продукти, напитки и тютюневи изделия и услуги) позволява да бъдат направени изводи относно факторите и условията, определящи жизнения стандарт на българите (трета глава), както и да бъдат изведени конкретни практически насоки.

Дисертацията *предоставя практически ориентир* при анализа и оценката на потреблението по личните бюджети на гражданите и е *отправна база за бъдещи проучвания* върху връзката между потреблението, жизнения стандарт и качеството на живот.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Запознаването с дисертацията създава у мен убеждението, че в нея са налице доказателства за наличието на научно-приложни резултати.

Приемам така формулираните от докторанта три научни приноса.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

По темата на дисертацията са обявени три самостоятелни публикации – 1 статия в списание, вписано в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране (на НАЦИД) и 2 доклада, представени на международни конференции.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът съдържа всички необходими реквизити, разработен е коректно и в достатъчна степен отразява структурата, съдържанието и приносните моменти на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам съществени критични бележки към разработката. Препоръчвам на докторанта да продължи работата си по избраната проблематика и да издаде книга на базата на дисертационния труд, с която да популяризира постигнатите резултати в професионалната общност.

Имам следния въпрос към Венелина Атанасова: Какви промени в структурата на потреблението биха могли да допринесат за подобряване на жизнения стандарт на българските граждани в бъдеще?

8. Заключение

Предоставената дисертация представлява оригинално, самостоятелно и задълбочено научно изследване на актуален и значим проблем. Тя съдържа ясно открити теоретико-методологически и практико-приложни приноси и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и вътрешните нормативни документи на УНСС.

Затова давам **положителна оценка** на разработения дисертационен труд и препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури да **присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Венелина Красимилова Атанасова** в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма „Маркетинг“.

26.01.26 г.
Пловдив

Подпис: .....
/доц. д-р Теофана Димитрова/

OPINION

Prepared by: Assoc. Prof. Teofana Dimitrova, PhD, Department of Marketing and International Economic Relations – Plovdiv University “Paisii Hilendarski”

Regarding: Dissertation for the award of an educational and scientific degree “Doctor”, professional field 3.8 Economics, doctoral program “Marketing”.

Author of the Dissertation: *Venelina Krasimirova Atanasova*
Title of the dissertation: *Consumption in citizens’ personal budgets*

Basis for the Preparation of the Opinion: Participation as a member of the scientific jury for the defense of the dissertation, in accordance with Order No. 3994/18.12.2025 of the Deputy Rector for Research and Development of the UNWE.

1. Information about the dissertation student

Doctoral candidate Venelina Atanasova was enrolled in a doctoral programme at the Department of Marketing and Strategic Planning, Faculty of Management and Administration, University of National and World Economy (UNWE), in the scientific specialty “Marketing”, pursuant to Order of the Rector of UNWE No. 941/27 April 2020. The doctoral training was conducted in a full-time form during the period 7 April 2020–7 April 2023.

Atanasova holds Bachelor’s and Master’s degrees in Marketing from the University of National and World Economy (UNWE).

2. General presentation of the dissertation

The dissertation submitted to me for opinion has a total volume of 212 pages, including: an introduction (4 pages), three chapters (161 pages), conclusions and directions for future research (6 pages), references and information sources (18 pages), and appendices (20 pages). The main text is illustrated with 30 tables, 7 figures, and 72 charts. A total of 195 bibliographic sources have been used.

The topic of consumption within households’ personal budgets is highly relevant in the context of the dynamic economic, social, and technological changes at the beginning of the 21st century, which directly affect incomes, expenditures, and lifestyles of the population. Its relevance is further enhanced by the impact of global crises, digitalization, and environmental challenges, as well as by the growing academic interest in sustainable consumption and the living standards of different generations within Bulgarian society.

The objectives and tasks of the dissertation are clearly formulated.

The research thesis advanced in the dissertation, namely that consumption within the personal budgets of Bulgarian citizens at the beginning of the 21st century implies a low

quality of life, determines the theoretical-methodological and applied-practical nature of the research.

The dissertation employs a systemic and inductive approach, as well as comparative analysis, the index method, and the historical method. The combination of these methods enables the author to provide a well-grounded assessment of consumption, to identify trends and imbalances in personal budgets, and to confirm the main thesis regarding the relationship between consumption and quality of life in Bulgaria.

I consider the dissertation to be well structured, current, and significant in terms of its subject matter. I positively evaluate the well-argued *selection of the object and subject* of the research and accept that the *research goal* has been achieved. The *research tasks* have been fulfilled.

The doctoral candidate demonstrates excellent knowledge of the current state of the problem, and the *literary sources* have been used appropriately and correctly.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

From the presentation of the study, it is evident that the author is able to interpret, systematize, and analyze the existing literature on the selected research topic. In this regard, the dissertation discusses the essence and classification of needs and wants; the relationships between needs, wants, production, consumption, and marketing; the specific features of consumption within citizens' personal budgets; and the multi-dimensional nature of the living standard (Chapter One).

The adopted methodological approach (Chapter Two) ensures the achievement of the research objective and the set tasks of the dissertation.

The conducted analysis of consumption within citizens' personal budgets for the period 2000–2020 (covering four groups of goods—food and non-food products, beverages and tobacco products, and services) makes it possible to draw conclusions regarding the factors and conditions determining the living standard of the Bulgarian population (Chapter Three), as well as to formulate specific practical guidelines.

The dissertation provides a practical framework for the analysis and assessment of consumption within personal budgets and serves as a starting point for future research on the relationship between consumption, living standards, and quality of life.

4. Evaluation of scientific and scientific-applied contributions

A thorough examination of the dissertation has led me to the conviction that it contains evidence of scientific and applied results.

I accept the three scientific contributions as formulated by the doctoral candidate.

5. Evaluation of dissertation publications

Three independent publications related to the topic of the dissertation have been published: one journal article in a journal included in the National Reference List of Contemporary Bulgarian Peer-Reviewed Scientific Journals (maintained by NACID) and two papers presented at international conferences.

6. Evaluation of the ABSTRACT

The abstract contains all the required elements, is prepared correctly, and adequately reflects the structure, content, and contribution-related aspects of the dissertation.

7. Critical remarks, questions, and recommendations regarding the dissertation

I have no substantial critical remarks regarding the dissertation. I recommend that the doctoral candidate continue her work on the selected topic and publish a book based on the dissertation in order to disseminate the achieved results within the professional community.

I have the following question for Venelina Atanasova: What changes in the structure of consumption could contribute to improving the living standard of Bulgarian citizens in the future?

8. Conclusion

The present dissertation is an original, independent, and in-depth scientific study of a contemporary and significant research problem. It contains well-presented theoretical and methodological as well as practical and applied contributions and meets the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, its Implementing Regulations, and the internal regulations of the University of National and World Economy (UNWE).

Therefore, I give a **positive assessment** of the dissertation and recommend that the esteemed members of the Scientific Jury vote in favor of **awarding the educational and scientific degree “Doctor” to Venelina Krasimirova Atanasova** in the field of higher education 3. “Social, Economic, and Legal Sciences”, professional field 3.8 Economics, doctoral programme “Marketing”.

26.01.26
Plovdiv

Signature: .....
Assoc. Prof. Teofana Dimitrova, PhD